

Watervogels in de grindgaten van Weurt (Gld) in winter 2008/09

Olaf Klaassen

SOVON-inventarisatierapport 2009/10
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Rijkswaterstaat Oost-Nederland

Watervogels in de grindgaten van Weurt (Gld) in winter 2008/09

Olaf Klaassen

SOVON-inventarisatierapport 2009/10
Dit rapport is opgesteld in opdracht van
Rijkswaterstaat Oost-Nederland

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2009

ISSN: 1382-6255

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de Rijkswaterstaat Oost-Nederland
Wijze van citeren: Klaassen O. 2009. Watervogels in de grindgaten van Weurt (Gld) in winter 2008/09. SOVON-inventarisatierapport 2009/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Illustraties voorzijde: Jan Schoppers (gebiedsfoto) & Harvey van Diek (Slobeenden)

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	6
2.1. Ligging en karakteristiek	6
3. Werkwijze	7
3.1. Veldwerk.....	7
4. Resultaten	8
4.1. Soorten en aantallen	8
4.1.1. Grote plas	8
4.1.2. Kleine plas	8
4.1.3. Overig gebied	9
4.1.4. Slaapplaatsen	10
4.2. Toelichting op de resultaten.....	10
5. Literatuur	12
Bijlage 1. Verspreidingskaarten per telling per soort.....	13

1. Inleiding

In verband met een mogelijke Passende beoordeling Overnachtingshaven Weurt, wenst Rijkswaterstaat inzicht in de aantallen en verspreiding van overwinterende vogels in het projectgebied grindgaten van Weurt. Doel van de inventarisatie is het opzetten van een database van soorten die bescherming genieten in het kader van soort- en gebiedsbescherming. De te inventariseren soorten omvatten in ieder geval de relevante soorten uit de Natura-2000 instandhoudingstoelen voor het gebied uiterwaarden Waal.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten. Het veldwerk werd uitgevoerd door Jan Schoppers. Het basismateriaal van de inventarisatie is opgeslagen op het SOVON-kantoor in Beek-Ubbergen.

2. Gebiedsbeschrijving

2.1. Ligging en karakteristiek

Het studiegebied is gelegen aan de zuidzijde van de Waal ter hoogte van Weurt en is gelegen in de gemeente Beuningen (provincie Gelderland). Het omvat uiterwaard met twee grindgaten van verschillende dieptes, en grasland met enkele bosschages. Op de topografische kaart is het studiegebied te vinden in atlasblok 40-41. Op onderstaande foto's wordt een impressie van het gebied gegeven.

Foto's. Grote en kleine Grindgat Weurt, maart 2009 (Jan Schoppers)

3. Werkwijze

3.1. Veldwerk

Het veldwerk vond plaats in het winterseizoen, in de periode november t/m april, middels een maandelijkse telling halverwege de maand (tabel 1). Dit is conform de telfrequentie zoals die voor de reguliere watervogeltellingen binnen het kader van het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) gehanteerd wordt. Ook binnen juridische afwegingskaders is het gebruikelijk gegevens aan te wenden die met deze telfrequentie zijn verzameld.

Methodisch zijn de richtlijnen gevolgd zoals beschreven in de bestaande SOVON methodieken. In het geval van de dagtellingen van foeragerende vogels conform de watervogelhandleiding (van Roomen *et al.* 2003). Het studiegebied kon vanaf een aantal waarneempunten goed worden overzien. Er is gebruik gemaakt van een auto, en te voet zijn insteken gemaakt. In het veld zijn per soort groepen ingetekend op veldkaarten.

Voor de in het gebied aanwezige slaappleatsen is het telwerk uitgevoerd conform de SOVON-slaappleatshandleiding (SOVON 2008). Het komt er op neer dat 's ochtends in het donker gestart wordt, en vervolgens uitvliegende vogels van de slaappleats geteld worden. Bij sommige soorten, zoals de meeuwen, konden overzichtelijke groepen reeds geteld worden in de schemer vóór het uitvliegen.

Na afloop van het veldwerk werden deze gegevens gedigitaliseerd in een GIS (Arc View).

Tabel 1. Tijdsbesteding per ronde in de uiterwaard bij Weurt

Ronde	Datum	Tijd	Bewolking	Neerslag (mm)	Wind (Bft)	Temp °C
1	18-11-2008	15.30-16.45	7/8	1	ZO1	10
2	12-12-2008	07.45-09.00	6/8	0	Z2	1
3	19-01-2009	07.50-09.00	8/8	0	Z3	-1
4	13-02-2009	07.50-08.50	8/8	1	NW2	1
5	16-03-2009	06.10-08.20	8/8	0	ZW2	6
6	15-04-2009	05.45- 07.05	0/8	0	O2	12

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

Bij de presentatie van de resultaten wordt onderscheid gemaakt in drie deelgebieden: grote plas, kleine plas en overig gebied. Daarnaast bleek het gebied aan extra functie te hebben als slaappleaats voor enkele soorten. De slaappleaatsstellingen van deze soorten zijn separaat gepresenteerd.

4.1.1. Grote plas

In dit deelgebied zijn in totaal 25 soorten watervogels aangetroffen (tabel 2). Hiervan zijn er tien die speciale bescherming genieten binnen het kader van het Natura 2000-gebied de uiterwaarden Waal (SOVON & CBS 2005): Fuut, Aalscholver, Kolgans, Grauwe Gans, Smient, Krakeend, Slobeend, Tafeleend, Kuifeend en Meerkoet.

Tabel 2. Soorten en aantallen per telling in de Grote plas van de grindgaten van Weurt in de periode november 2008 - april 2009. Tevens staat vermeld de functie binnen Natura 2000 gebied Uiterwaarden Waal als Niet-broedvogel (functie N 2000), waarbij f= aantallen overdag, veelal foeragerend, s= slaappleaatsen, veelal 's nachts, gemiddeld seizoensgemiddelde tussen juli-juni in Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal in periode 99/00-02/03 (gem seizoensgem N 2000), en 1% van de internationale populatiegrootte. Een gebied waar de 1%-norm wordt gehaald wordt hiermee internationaal algemeen beschouwd als een belangrijk gebied voor watervogels (1% norm internationaal).

Soort	functie N 2000	gem seizoensgem N 2000	1% norm internationaal	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Dodaars			3400					1	
Fuut	f	90	4800	1				4	2
Aalscholver	fs	260	3100		2		1		
Blauwe Reiger			2700	1					
Kolgans	fs	5500	10000					5	
Grauwe Gans	fs	2400	4000	18	1				1
Indische Gans								1	
Nijlgans							2	2	2
Bergeend			3000				1		2
Smient	sf	4700	15000	192			109	30	
Krakeend	f	50	600	6	2				2
Wintertaling			4000	19	30				
Wilde Eend			20000	1			9		
Slobeend	f	90	400	18					
Tafeleend	f	190	3500	1			25	2	
Kuifeend	f	530	12000	7			93		
Brilduiker			4000		1			1	
Waterhoen			20000	1	2				
Meerkoet	f	780	17500	64			27	3	
Scholekster			10200						3
Tureluur			2500						1
Kleine Mantelmeeuw			5300					5	
Zilvermeeuw			13000				2	13	
Soepgans					8		8		
Soepeend				1					

4.1.2. Kleine plas

In dit deelgebied zijn in totaal 17 soorten watervogels aangetroffen (tabel 3). Hiervan zijn er acht die speciale bescherming genieten binnen het kader van het Natura 2000-gebied de Gelderse Poort (SOVON & CBS 2005): Fuut, Grauwe Gans, Smient, Krakeend, Slobeend, Tafeleend, Kuifeend en Meerkoet.

Tabel 3. Soorten en aantallen per telling in de Kleine plas van de grindgaten van Weurt in de periode november 2008 - april 2009. Tevens staat vermeld de functie binnen Natura 2000 gebied Uiterwaarden Waal als Niet-broedvogel (functie N 2000), waarbij f= aantallen overdag, veelal foeragerend, s= slaapplaatsen, veelal 's nachts, gemiddeld seizoensgemiddelde tussen juli-juni in Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal in periode 99/00-02/03 (gem seizoensgem N 2000), en 1% van de internationale populatiegrootte. Een gebied waar de 1%-norm wordt gehaald wordt hiermee internationaal algemeen beschouwd als een belangrijk gebied voor watervogels (1% norm internationaal).

Soort	functie N 2000	gem		nov	dec	jan	feb	mrt	apr
		seizoensgem N 2000	1% norm internationaal						
Dodaars			3400		1				
Fuut	f	90	4800		1			3	2
Knobbelzwaan			2500		1				
Grauwe Gans	fs	2400	4000		2				
Bergeend			3000					4	
Smient	sf	4700	15000		5			65	
Krakeend	f	50	600					1	
Wilde Eend			20000	2				5	5
Pijlstaart			600					7	
Slobeend	f	90	400					1	
Tafeleend	f	190	3500	1	6				
Kuifeend	f	530	12000	200	210	6		7	
Brilduiker			4000	4	9	1			
Grote Zaagbek			2500					3	
Meerkoet	f	780	17500	10	50	4		5	2
IJsvogel									1
Soepgans					2				

4.1.3. Overig gebied

In dit deelgebied zijn in totaal 16 soorten watervogels aangetroffen (tabel 4). Hiervan zijn er zeven die speciale bescherming genieten binnen het kader van het Natura 2000-gebied de Gelderse Poort (SOVON & CBS 2005): Kolgans, Grauwe Gans, Smient, Krakeend, Slobeend, Kuifeend en Meerkoet.

Tabel 4. Soorten en aantallen per telling in het overig gebied van de grindgaten van Weurt in de periode november 2008 - april 2009. Tevens staat vermeld de functie binnen Natura 2000 gebied Uiterwaarden Waal als Niet-broedvogel (functie N 2000), waarbij f= aantallen overdag, veelal foeragerend, s= slaapplaatsen, veelal 's nachts, gemiddeld seizoensgemiddelde tussen juli-juni in Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal in periode 99/00-02/03 (gem seizoensgem N 2000), en 1% van de internationale populatiegrootte. Een gebied waar de 1%-norm wordt gehaald wordt hiermee internationaal algemeen beschouwd als een belangrijk gebied voor watervogels (1% norm internationaal).

Soort	functie N 2000	gem seizoensgem		nov	dec	jan	feb	mrt	apr
		N 2000	1% norm internationaal						
Blauwe Reiger			2700		1				
Kolgans	fs	4700	15000					490	
Grauwe Gans	fs	2400	4000			5	10	12	
Nijlgans									1
Bergeend			3000					2	
Smient	sf	4700	15000					50	
Krakeend	f	50	600					2	
Wintertaling			4000					1	
Wilde Eend			20000					5	
Slobeend	f	90	400					3	
Kuifeend	f	190	3500					17	
Meerkoet	f	530	12000					25	
Kievit			20000	21	35				
Kokmeeuw			20000					610	
Kleine Mantelmeeuw			5300						2
Soepgans						9		8	

4.1.4. Slaapplaatsen

Het gebied had een slaapplaatsfunctie voor 14 soorten (tabel 5). Het ging hierbij voornamelijk om Aalscholver, ganzen, meeuwen en Zwarte Kraai. Hiervan zijn er drie die speciale bescherming genieten binnen het kader van het Natura 2000-gebied de Gelderse Poort, specifiek op grond van de slaapplaatsfunctie die het gebied vervult (SOVON & CBS 2005): Aalscholver, Kolgans en Grauwe Gans.

Tabel 5. Soorten en aantallen per slaapplaatstelling in de grindgaten van Weurt in de periode november 2008 - april 2009. Tevens staat vermeld de functie binnen Natura 2000 gebied Uiterwaarden Waal als Niet-broedvogel (functie N 2000), waarbij f= aantallen overdag, veelal foeragerend, s= slaapplaatsen, veelal 's nachts, gemiddeld seizoensgemiddelde tussen juli-juni in Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal in periode 99/00-02/03 (gem seizoensgem N 2000), en 1% van de internationale populatiegrootte. Een gebied waar de 1%-norm wordt gehaald wordt hiermee internationaal algemeen beschouwd als een belangrijk gebied voor watervogels (1% norm internationaal).

Soort	functie	gem seizoensgem	1% norm						
	N 2000	N 2000	internationaal	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Aalscholver	fs	260	3100	46		0			
Blauwe Reiger			2700					1	
Kolgans	fs	5500	10000		1400		358	560	
Grauwe Gans	fs	2400	4000		100	15	6	71	23
Soepgans							8	2	9
Nijlgans							2		3
Bergeend			3000						1
Scholkster			10200					5	5
Tureluur			2500						2
Kokmeeuw			20000	1000		70	500	2000	
Stormmeeuw			17000	400		50			
Kleine Mantelmeeuw			5300	13				40	
Zilvermeeuw			13000	80				50	
Zwarte Kraai						95		27	

4.2. Toelichting op de resultaten

Het ontbreken van vogels in januari op de Grote plas is het gevolg van een 100% ijsbedekking tijdens die telling. De Kleine plas was tijdens die telling voor ongeveer 75% dichtgevroren. In maart stond het rivierwater dermate hoog dat delen van de uiterwaard blank stonden. Dit verklaart de grote aantallen eenden en meeuwen, die profiteerden van de tijdelijk gunstige foerageeromstandigheden.

- Binnen het kader van de internationale 1%-norm zijn van de aangetroffen soorten geen belangwekkende aantallen geconstateerd (in de zin dat ze de 1%-norm overschrijden of benaderen). Binnen het kader van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal zijn vermeldenswaardig (>10% van gemiddeld seizoensgemiddelde van het gehele Natura 2000-gebied):
 - Grote plas: Slobeend (20%), Kuifeend (18%)
 - Kleine plas: Kuifeend (40%)
 - Overig gebied: Kolgans (10%)
 - Slaapplaatsfunctie gehele gebied: Aalscholver (18%), Kolgans (25%)
- Er was geen groot verschil in gebruik tussen de Grote en de Kleine plas, al werden op de Grote plas meer soorten aangetroffen.
- Van Kolgans werden foeragerend maximaal 490 ex. aangetroffen. Op de slaapplaats werden hogere aantallen geteld met een maximum van 1400 ex. in december 2008 (1000 op de Grote plas en 400 op de Kleine plas).
- Van de Grauwe Gans werden overdag lage aantallen aangetroffen (maximaal 18 ex.) en op de slaapplaats maximaal 100 ex. in december 2008 (Kleine plas).
- Van Smient zijn maximaal 192 ex. geteld (4% van gemiddeld seizoensgemiddelde). Deze soort had een voorkeur voor de Grote plas.

- Van Kuifeend zijn vrij grote groepen van maximaal 210 ex. geteld, met een voorkeur voor de diepere kleine plas. Deze eendensoort heeft als uitgesproken duikeend een voorkeur voor diepere wateren.
- Beide plassen vervulden een functie als slaappleats voor in totaal 14 soorten, waarvan drie speciale bescherming genieten binnen Natura 2000: Aalscholver, Kolgans en Grauwe Gans. Voor een slaappleats zijn de aantallen van deze soorten nog betrekkelijk gering omdat op slaappleatsen vogels uit een ruime omgeving samen komen (en om die reden snel grote groepen ontstaan die met gemak het totale seizoensgemiddelde benaderen). De aantallen van de Kolgans zijn - van de slaappleatssoorten - met 25% van het gemiddelde seizoensgemiddelde van het gehele Natura 2000-gebied nog het meest belangwekkend. De slaappleats van Aalscholwers was vooraf niet bekend (SOVON archief), maar bleek alleen tijdens de eerste telling in maart in gebruik.
- De Grote plas vervulde een functie als slaappleats voor vier soorten meeuwen. Deze slaappleats was niet iedere maand in gebruik.

5. Literatuur

- VAN ROOMEN M.J.W., HUSTINGS F. & KOFFIJBERG K. 2003. Handleiding monitoringproject watervogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SOVON & CBS. 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005-09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SOVON 2008. Handleiding lokaliseren en tellen van slaappleaatsen. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Bijlage 1. Verspreidingskaarten per telling per soort

dagtelling

Slaapplaatsstellingen

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
T (024) 684 81 11
F (024) 684 81 22

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

